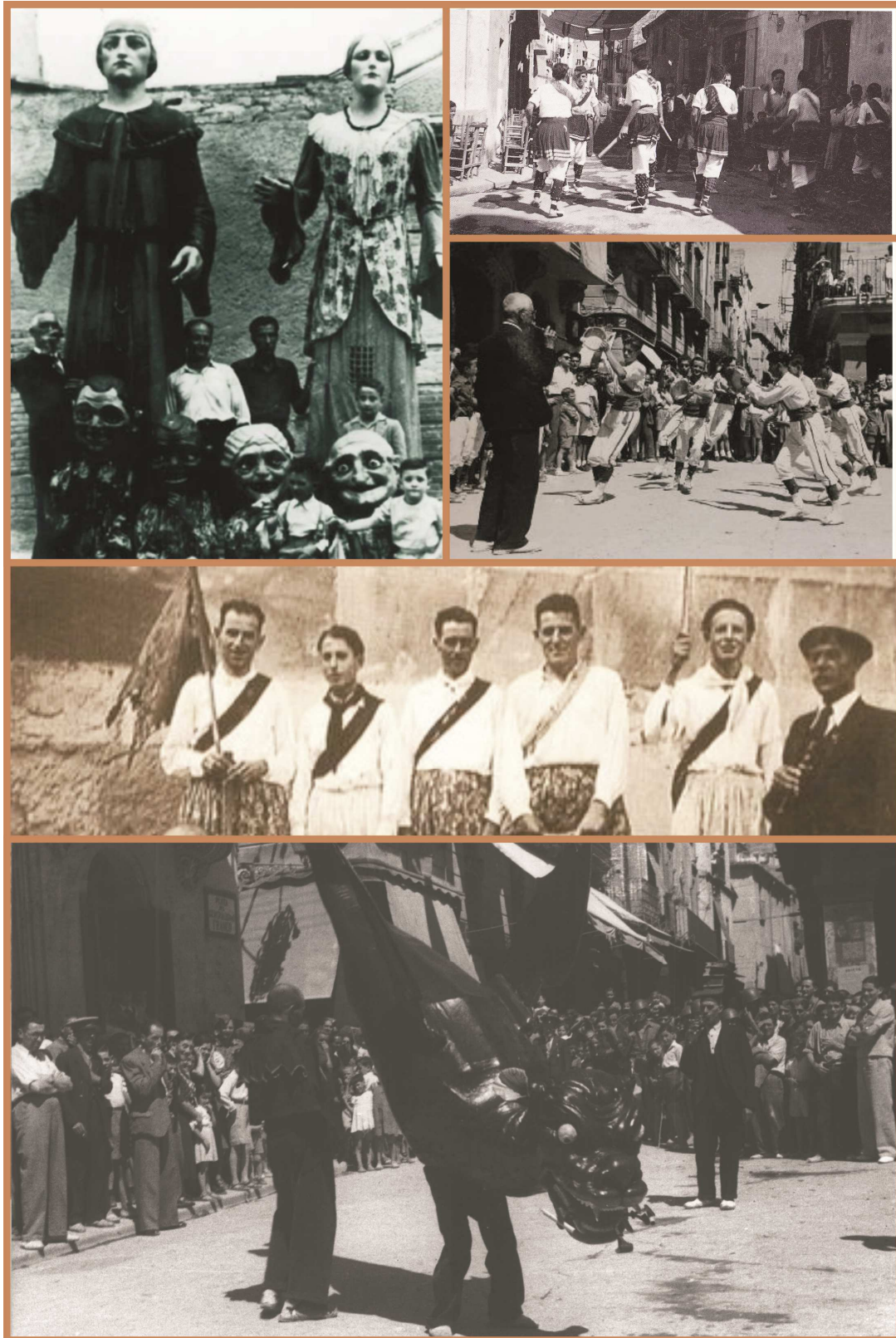




Relleu del seu germà

Ton Orpí Gili amb el Ball de Panderos Vilafranca després de la guerra civil espanyola. Any 1939. Autor: Joan Amades. Fons del *Cançoner* depositada al CPTCPC.



Relleu del seu germà

Ton Orpí Gili amb els nous gegants de Sant Sadurní d'Anoia. Any 1941. Autor: Desconegut. Arxiu Històric de Vilafranca. A Castellbisbal els anys 1940 fent ballar els Bastoners de la Beguda Alta. Amb el Ball de Panderos de Vilafranca. Anys 1940. Amb els bastoners de Gelida, inici anys 1940. Amb el Drac de Vilafranca del Penedès. Anys 1940 finals. Arxiu Històric de Vilafranca.

D'en Tonet també n'expliquen, d'anècdotes. Moltes tenen a veure amb la seva vessant de director de coral. Efectivament, el Matador Xic –o en Tonet Xamós (com li deien els veïns de Subirats, fent referència al seu atractiu físic)⁵⁹, va arribar a dirigir les corals de Sant Llorenç d'Hortons, Can Catasús, Sant Joan Samora i Sant Sadurní d'Anoia. Ell sol, sense saber de música més que d'oïda, es feia les quatre veus. En els cors, tenia predilecció pels baixos i va compondre aquest efecte el Cant de la Passió, que hom interpretava en època de Setmana Santa a Sant Llorenç. Aquest és un cant molt solemne que hom canta dins l'església. Una vegada, quan tothom estava concentrat i gaudia de la bellesa de la música, va passar pel costat d'en Tonet un vell escolà amb la plata per recollir els cèntims dels fidels. En Tonet, que dirigia d'esquena el públic, es va mig girar, va clavar un cop de batuta a la calba d'aquell bon home i va continuar dirigint. Tothom es va posar a riure.⁶⁰

En Pau, doncs, tenia un caràcter més seriós que el seu germà. Tal volta les vicissituds de la seva infància, convertit en cap de la família quan era pràcticament un nen, van influir-hi.

En qüestió de ball de bastons, després que va morir el seu germà, en Tonet va continuar llogat per les colles en les que havia tocat el Matador gran. Fou flabiolaire titular de la colla de Gelida, almenys fins el 1948, any en que Capmany va publicar el seu llibre.⁶¹ També ho va ser de la colla de La Beguda Alta en reorganitzar-se aquesta a principis dels anys 1950. Va tocar el per a les colles de Ball de Panderos i Cercolets de Vilafranca, a més del Drac.⁶²

Quant als gegants, a diferència del seu germà, en Tonet no va fer ballar mai sol els de la ciutat. Hi havia anat alguna vegada, després de la guerra, però després de la mort del Matador gran Barcelona no van contractar

⁵⁹ Informació de Jaume Orpí Casas.

⁶⁰ *Ibíd*

⁶¹ El text que en ell li dedica diu: L'Antón Orpí i Gili, de 56 anys d'edat, és un bon flabiolaire que desgrana la música dels bastoners amb la gràcia del senzill flabiol de muntanya i que a semblança dels nostres pastors, músics intuïtius populars, desconeix en absolut els signes musicals del pentagrama.

⁶² En el Fons Amades, al CPCPTC, hom pot veure una gran quantitat de documents fotogràfics que ho testimonien

mai el petit dels Orpí.⁶³ El podem veure en moltes fotografies tocant per als de Sant Sadurní d'Anoia i Terrassa.

De deixebles d'en Tonet, a dia d'avui tan sols n'hem localitzat un: el seu renebot net Jaume Orpí Casas. Sabem que a Gelida també va ensinistrar els germans Comajuncosa però no hem pogut parlar amb ells per aquest estudi. Segons Jaume Orpí, el seu oncle avi s'havia fet la il·lusió que ell rebria el testimoni dels Matadors. Va començar anar a can Tonet quan tenia poc més de vuit anys. El període de formació no va durar pas gaire i era del tot irregular quan a les vegades que hi acudia per setmana car el mestre vivia a Subirats i el nen a Sant Llorenç. Alguna vegada l'havia acompanyat el seu pare amb el carro però gairebé sempre la criatura havia de recórrer a peu la distància que hi ha entre les dues poblacions. No li va ensenyar a tocar el tamborino puix ell tampoc ho havia après del seu germà. A diferència d'en Pau, en Tonet tocava el flabiol amb la mà dreta; feia sempre el mateix posat: amb la mà esquerra s'engrapava la solapa de la jaqueta; aquest gest, només que amb la mà dreta, és el mateix que feia en Pau quan tocava sense tamborino.

Tot i això, quan formava el seu nebot nèt cap a finals dels anys cinquanta, en Tonet li va ensenyar a tocar amb la mà l'esquerra perquè "s'havia de fer amb l'esquerra". Segons en Jaume, el seu oncle deia fer "el xisclet" de l'octavació i quan bufava ho feia amb un "tut", passant la llengua per damunt del bec del flabiol al moment d'executar les corxeres. Després d'un temps d'anar-hi, el Xamós va regalar-li un flabiol al seu al deixeble.⁶⁴ Malauradament, aquest instrument va ser robat de cal Matador fa uns cinc anys.

Ton el Xamós va anar apagant-se poc a poc. Va morir a Sant Sadurní d'Anoia el 1962 i allà és enterrat. Cap dels seus fills no va mostrar mai cap interès pel flabiol o per la música.⁶⁵

⁶³ Rosa Orpí Esteve (28-02-2009)

⁶⁴ Els flabiols dels Matadors eren comprats a Torelló, probablement a can Reig. Tots dos músics feien el ritual de mullar-los i embenar el cap i la canya amb cànem. En Jaume Orpí també recorda que el Xamós descentrava un xic la canya abans de tocar per fer-li més còmode la digitació, i que dels bemolls i els sostinguts (que els aconseguien tapant mig forat) en deien "fer mitja nota"

⁶⁵ Jaume Orpí Casas (04-06-2009)



La Beguda Alta, 1952.

En Tonet Xamós amb els Bastoners de La Beguda. Cedida: Unió Begudenca.



Barriada de Cal Sant Isidre, a Subirats.

La casa més alta era coneguda amb el motiu de Cal Xamós. Cedides: Arxiu Juli Molano (AJM).

BIBLIOGRAFIA

AMADES, J.; TOMÀS, J. *Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Materials. Volum VIII.* Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, desembre 1998. ISBN 84-8415-017-8.

CAPMANY, A. *Ball de Bastons de Gelida.* Barcelona. 1948.

CASTELLVÍ, M.; MITJANS, R. i SOLER, T. *El Flabiolaire Pau Orpí a Sant Salvador de les Espases.* Col·loquis del Flabiol, 2007. Ajuntament d'Arbúcies. Barcelona. 2008.

MOLANO, J. *Masquefins i bastoners.* No publicat. Consultable a la Biblioteca Municipal de Masquefa.

RIBATALLADA, E.; SOLER, T.; MITJANS, R. *Amadeu Ferrer, Un Flabiolaire Sorpresa.* Col·loquis del Flabiol, 2007. Ajuntament d'Arbúcies. Barcelona. 2008.

VALLVERDÚ, A. *Balls de bastons amb flabiol.* Col·loquis del Flabiol, 2006. Ajuntament d'Arbúcies. Barcelona, 2007.

FONS ORALS

CARRERES JULIÀ, Pere (1925).
Veí de la família Orpí a Sant Llorenç d'Hortons.

MATAS FOSALBA, Àngel (1917 – 2006).
Cap de Colla dels Bastoners de Masquefa del 1946 al 1985.

ORPÍ ESTEVE, ROSITA (1920)
Filla de Pau Orpí Gili.

ORPÍ CASAS, Jaume (1946)
Nét de Pau Orpí Gili i hereu de cal Matador.

ARXIUS I REGISTRES

Arxiu Municipal de Martorell (AMM)

Arxiu Municipal de Vilafranca del Penedès (AMVP)

Arxiu del Centre Excursionista de Catalunya (ACEC)

Arxiu Fotogràfic de Barcelona (AFB)

Arxiu d'Història Contemporània de Barcelona (AHCB)

Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona (AHCB)

Museu Etnològic de Catalunya (MEC)

Institut Fotogràfic de Catalunya (IFC)

Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana (CPCTC)

AixòS'acABAT
ADG38